A Tiszatáj vitához

Szeged irodalmi életéről

NEM AKAROK SENKIT megbántani — mondja Sas István a Délmagyarországban megjelent »Az írástudók felelőssége« című cikkében, amelyben el-elelmélkedik az író és az irodalom dolgairól, valamint szűkebb hazánk, Szeged irodalmi életéről és a szegedi írástudókról. Ez a »nem akarok senkit megbántani» kitétel azonban nagyon kétes értékű, mégha az őszinteség sugallotta is azt kimondásra, leírásra. Az idézett kis mondatocska hitelét Sas István önön cikke alaphangjával üti agyon, mégpedig a szektás nézetek újra való zománcozásával, amit nagyszerűen meg lehet tenni, ha van, aki elhiszi, hogy a XX. kongresszus derűre-borúra való emlegetése és idézgetése elegendő menlevelül szolgál a lelkiismeretes, az ország dolgaiért vállvetve küzdők táborába.

No, de bizonyítsunk is. Sas István azt mondja, hogy »Szeged legfontosabb és legfájóbb irodalmi problémájának megoldásához nem elsősorban a hiányzó — és valóban hiányzó! — tárgyi és technikai feltételek megteremtését kell sürgetni«. Melyek is ezek a tárgyi és technikai feltételek? Sas István szerint: »Irodalompolitikánk fogyatékosságai helyett inkább íróinkban látom a hibát... mit ér az orvos leggondosabb gyógyító szándéka a beteg őszinte gyógyuló akarata nélkül«. Vagyis Sas István szerint minden »tárgyi és technikai feltétel« addig gátol csak, amíg az írók a betegágyat nyomják, s majd ha önkritikát gyakorolnak, akkor minden bajok eloszlanak és a »miről írjunk«-ra is megoldást találnak az álomporral hintett írók. Hát nem így van ez, Sas elvtárs.

Nem a magyar írók voltak betegek, hanem az ország szekere zötyögött, hovatovább szét is rázódott volna, ha ma is az 1949-től 53 elejéig tartó politika — kultúrpolitika és irodalompolitika — rázatná az országot. Magyar író még soha nem jajdult fel jobban a hazájáért, mint ahogy feljajdultak nemrégiben a magyar írók legjobbjai, akiknek mégsem hihettünk, mert úgy tanultuk 12 esztendőn át, hogy véresre tapsoljuk a kezünket az ikonokká vált élő és holt nagyságok írására, beszédére, miközben kihajítottuk az ablakon Madáchot, iskoláinkban marxistává gyúrtuk Jókait és Mikszáthot, s lehúztuk a redőnyöket nyugat előtt, és fordítva — gyűlöletet fújtunk arra, aki nem tapsolt, aki szóvátette közéletünk romlását, aki a munkások, a parasztok és az értelmiségiek mindent észrevevő tiszta szemével látott.

ÉS HÁNYAN VAGYUNK magyar írók, szegediek is, akik később ébredtünk vakságunk tudatára, akik sokat szégyellünk abból, amit az elmúlt években leírtunk, mondtunk és cselekedtünk. Sas elvtárs azt mondja, ő ott volt a két hosszú éjszakán a szegedi írók vitáján. Ott volt s nem hallott, nem érezte a fájó önvallomásainkat, a régi magunktól való menekülést, hogy soha többé hazugságot ebben az országban, hogy leírhassuk azt is, ami fáj az ország testén, s azt is, amihez nemzeti büszkeségünk tapad, mert csak így teljes ez a kor, a mi korunk.

Úgy gondolom, nem szükséges idéznem Sas elvtársnak az elmúlt években végrehajtott törvénysértéseket. Van belőlük bőven, sőt újabbak is akadnak és még valameddik fel is bukkannak, mert ahol nem számoltak őszintén — vezetők és vezetettek — önmagukkal és cselekedetükkel, ott a mélyben meghúzódnak a szektás restaurációs kísérletekre való áhitozások.

MÁR NEM FÉLTJÜK az írói szabadságot, ám szélesítjük és őrködünk fölötte, hogy »tárgyi és technikai feltételek« vissza ne fojthassák bennünk a szót. S ha már ismét a »tárgyi és technikai feltételek« kerültek szóba, nagyon igaza van Petrovácz Istvánnak, hogy Szegedről elkívánkoztak eddig az írók, a költők és a kritikusok, mert a provincia áporodott, kicsinyességet árasztó levegője fullasztóbb a pokolnál is, s ahol a tekintélyek dörgő szava után egzisztenciális ügyekké is váltak az írói kezdeményezések. S talán itt és ebben keresendő a Tiszatáj sokat emlegetett szürkesége is, amelyet segített szétoszlatni Ökrös László vitaindító cikke, s amelyre Sas István elvtárs is reagált, csak nem úgy, ahogy azt saját lelkiismerete diktálta volna.

Lődi Ferenc

Gaál Endre tanulmánya

A SZEGEDI MUNKÁSSÁG HARCA A TANÁCSKÖZTÁRSASÁGÉRT

Örvendetes és teljes mértékben helyeselhető az a célkitűzés, hogy a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézete »elsőrendű tudományos feladatának tekinti a szegedi és Csongrád megyei munkásviszonyok és mozgalmak történetének feltárását«. Annak a jele ez, hogy az egyetemi történeti intézet felismerte a helytörténeti kutatómunka fontosságát.

Gaál Endre: »A szegedi munkásság harca a Tanácsköztársaságért« című, a közelmúltban megjelent tanulmánya jelentős munka. A forradalmi hagyományokban gazdag Szeged történetének egyik legragyogóbb fejezetét dolgozza fel. Szeged történetének 1917—1919-es időszaka országos, sőt nemzetközi vonatkozásban is elsőrangú fontosságú.

A tanulmány — amint azt az előszóban olvashatjuk — a Történeti Intézetben évek óta folyó munkásmozgalmi kutatómunka első jelentősebb eredménye, s fiatal történészek első tudományos publikációja. Gaál Endre a munka összeállításában és megírásában felhasználta Bánkuti Imréné és Dobó Ilona anyaggyűjtését. Az egyetemi Történeti Intézet kollektívája, Mérei Gyula professzor vezetésével, a munka több fázisában adott útmutatást, segítséget a szerzőknek. Szép példája ez a történeti intézet összehangolt, kollektív tudományos életének.

»A szegedi munkásság harca a Tanácsköztársaságért« című tanulmány széleskörű anyaggyűjtő munka eredménye. Gaál Endre és munkatársai több évi szorgalmas kutatással hatalmas forrásanyagot tanulmányoztak át. Különösen erős oldala a munkának a helyi sajtó anyagának felhasználása. A szegedi levéltár és a Párttörténeti Intézet vonatkozó anyagát is átnézték. Gaál Endre hasznosította a memoáirodalmat, azt újabbakkal egészítette ki úgy, hogy jegyzőkönyvbe vette a munkásmozgalom egykori harcosainak visszaemlékezéseit.

Nem helyes azonban Mód Ferenc ez időszakra vonatkozó írásainak mellőzése, melyek nyilván nemcsak irodalomtörténeti vonatkozásúak. Feltétlenül meg kellett volna említeni például a híres »Memento«-t, amely a Szegedi Napló 1919. május 1-i számának vezércikkeként jelent meg. Hasonlóképpen hasznosítani lehetett volna Juhász Gyula írásait, pl. »Szeged a forradalomban« című és más prózai írását. A memoáirodalom területéről felhasználhatta volna a szerző Hollós Józsefnek, a forradalom egyik aktív részvevőjének emlékiratát. A munkásmozgalom öreg harcosai visszaemlékezéseinek felhasználása ügyes kezdeményezés, de ez többoldalú is lehetett volna. Varga Jánosnak és másoknak visszaemlékezéseit figyelembe lehetett volna még venni.

Az ellenforradalmi szerzők emlékiratai Szegedet, mint a győzelmes ellenforradalom, a »szegedi gondolat« városát ünnepelték. Az ellenforradalom politikusai is igyekeztek 25 éven keresztül Szegedet ilyen értelemben népszerűsíteni. Szeged népének azonban semmi köze sem volt mindehhez. Szeged népe elutasította magától a fasizmust, s kitartott a demokratikus, haladó eszmék mellett a legnehezebb időkben is. Szeged 1848—49-ben Kossuth városa volt, Szeged népe pedig a »nemzet büszkesége«. Hetven évvel később, 1918—1919-ben a város demokratikus lakossága, élén a szocialista munkássággal győzelmre vitte Szegeden a polgári demokratikus forradalmat, majd a Kommunisták Magyarországi Pártja helyi szervezetének vezetésével a szocialista forradalom ügyét. Gaál Endre könyve az 1918—19-es forradalmak helyi történetének feldolgozásával megmutatja, hogy nem Szeged dolgozó népén múlt, hogy Szeged lett az ellenforradalom kiinduló pontja. A francia imperialisták fegyvereinek védelme alatt gyülekeztek Szegeden az ellenforradalmárok, de a város dolgozó népe a legnehezebb körülmények között is kemény és áldozatos harcot vívott a munkáshatalomért, a demokráciáért. Szeged népe joggal lehet büszke a város történetének 1917—1919-es szakaszára.

Gaál Endre könyvében vitatható a szegedi proletárdiktatúra idejének kérdése. Nem lehet ugyanis a munkáshatalmat Szegeden leszűkíteni a március 22—26 közötti öt napra. Nem fogadható el Gaál Endre értékelése a március 14—22 közti és a március 27—április 22 közötti helyzetre vonatkozólag. Március 14-től április közepéig Szegeden lényegében munkáshatalom van. Igaz, az természetesen, hogy lényeges különbségek vannak a három szakasz között. De nem olyan különbségek ezek, hogy március 22—26-hoz — szerintem is a csúcsponthoz — viszonyítva a megelőző időszak »a tehetetlen, csődbe került burzsoáziának egyedül és kizárólag a szociáldemokraták kezével megvalósított ellenforradalmi diktatúrája, a proletárhatalom létrejöttének megakadályozására szánt utolsó, kétségbeesett kísérlete volt«. Ezt nem lehet mondani arról az időszakról, amikor a Munkástanács elmozdította a város régi vezetőit és maga vette kezébe a közigazgatást. Hasonló esetek országszerte előfordultak, így a szomszédos Makón is. Mindezek a forradalom rohamos fejlődését mutatták és pozitív jelenségek.

Ugyancsak másként kellene értékelni a március 27-től április közepéig tartó időszakot. Kétségkívül rendkívül bonyolult időszakról van itt szó, de nem szabad a problémát túlzott leegyszerűsítéssel megoldani. Igaz, hogy elmenekült a direktórium és helyette a franciáknak is megfelelő új direktórium alakult, de magának az új direktóriumnak az összetétele nem lehet döntő a helyzet megítélésében. Hiszen Gaál Endre is felsorol egész sor pozitív tényt, melyek egyáltalán nem azt bizonyítják, hogy »március 27-ével véget ért a proletárhatalom Szegeden«.

Fenti periodizációs problémával kapcsolatos a szegedi szociáldemokrácia szerepének megítélése. El kell ismerni, hogy Gaál Endre tett lépést a szociáldemokraták helyesebb értékelésére, például Wallisch Kálmán esetében. Az is nyilvánvaló azonban, hogy ezen a téren tovább kellett volna menni. Nem helyes például a könyvben Czibula Antalról olvasható jellemzés. Általában a szociáldemokraták megítélésében erősen érvényesülnek az elmúlt évek szektás szempontjai, s ezekért nem lehet természetesen kizárólag a szerzőt hibáztatni.

Már az októberi szocialista forradalom előtti időszakban külön cím alatt tárgyalja a munka »A jobboldali szociáldemokraták árulását«. (26. lap.) Ez itt ilyenformán szemmel láthatóan erőltetett és nincs kellően alátámasztva.

Behatóbban kellett volna megvizsgálni 1919 márciusától az egyesült kommunista-szocialista párt működését Szegeden. Ez elősegíthette volna a kommunisták és szociáldemokraták közötti viszony helyesebb értékelését. Többet kellett volna arról írni, ami összekapcsolta a közös harcra a kommunistákat és a szociáldemokratákat. Az az érzése az olvasónak, hogy több esetben indokolatlanul, szinte mesterségesen hangsúlyozza a tanulmány a jobboldali szociáldemokraták árulását, s így itt-ott el is túlozza a jobboldal szerepét. Nem egy esetben erőszakolt konstrukciókhoz folyamodik a szerző, hogy mindenáron bizonyítsa a »munkásárulók« tevékenységét. Példa erre a Munkástanács április 22-i feloszlatása. Ebben bal- és jobboldal egyetértettek. Gaál Endre ezért a baloldalt dicséretben részesíti, a jobboldalt pedig súlyosan elmarasztalja. Még tipikusabb esete az egyoldalúságnak és a mesterkélt magyarázatnak az, amikor április végén a baloldalnak azt a javaslatát, hogy távolítsák el a város vezetőségét, a jobboldali szociáldemokraták elvetik. Gaál Endre a baloldal javaslatát túlzásnak mondja, melynek a »nyílt francia diktatúra viszonyai között semmi realitása nem volt«. Viszont ugyanott a szociáldemokrata javaslattevőről a következőket írja: »nem azért akadályozta meg a javaslat elfogadását, mert óvta a munkásokat, hanem azért, mert féltette a burzsoáziát«. (137. lap, jegyzet.)

Így azután mindazt, amit a »jobboldali« szociáldemokraták tettek, eleve bizalmatlanul szemléli a tanulmány szerzője. Minden csak »salakhúzás«, »manőver«, »fügefalevél«, »az osztályellenséggel való együttműködés«.

Gaál Endre könyve úttörő jelentőségű alkotása a helytörténeti, munkásmozgalmi kutatásnak. Szeged történetének egy szakaszáról az első marxista feldolgozás, amely jó kiindulópont a kérdés további tanulmányozásához.

Végh Joachim

MOZART: **Don Juan című operája új szereposztásban**

A Szegedi Nemzeti Színház évadnyitó újdonságai közé tartozik Mozart: Don Juan című operájának új szereposztásban való bemutatása is. Az elmúlt színházi évben a Don Juan rótta a legszebb feladatot a szegedi operaegyüttes tagjaira, de a szép siker megmutatta, hogy a nagy feladathoz méltó színvonalon áll színházunk operakultúrája. A második szereposztás bemutatkozása pedig arról tanúskodik, hogy a régi törzsgárda mellett több fiatal tehetség indul el a fejlődés sokat ígérő útján.

A bemutató előadás emléke még olyan frissen él bennünk, hogy Moldován Stefánia, Megyesi Pál, Sinkó György, Szalma Ferenc művészi teljesítményének méltatására most nem térünk ki, azóta is az előadás főerősségei, drámai értelmezésük általában még világosabbá — különösen Sinkó György játéka nyert sokat felszabadultságával, természetesebbé, könnyedebbé, ritmusában pergőbbé — vált.

A fiatalok közül a meglepetést elsősorban Bende Zsolt Don Juan alakítása jelenti. Bár az első igazi nagy szereppel járó izgalom kissé elfogódottá tette, mégis hamar belelendült ennek a rendkívüli jellemnek sodró élettempójába, s fiatalos hévvel, sok szenvedéllyel formálta. Néhány vonás még hiányzott a hiteles képhez — férfiasabb magabiztosság, több tiszteletet parancsoló méltóság, még elbűvölőbb légkör kialakítása maga körül, — de mindez csak érzés, tapasztaltság, idő kérdése. Ami nagyon fontos: zeneileg biztos lábon áll, hangja telten, tiszta, egészséges csengéssel, szép, átható magasságokkal szó, énekbeszéde is színesen pergő.

Berdál Valéria Donna Anna alakítását megnehezítette az, hogy ugyanabban a darabban régi szerepének ellenpólusát kellett megjelenítenie, Zerlina kacér, pajkos egyénisége után Donna Anna méltóságteljes, a fájdalom különböző árnyalataival átszőtt nemes alakját. Tehetségének biztos jele, hogy a nehéz feladat sikerült. Szép, megindító jelenség volt, drámai hévvel előadott áriáiból néhol a hangzás telítettségét hiányoltuk.

Masetto félszeg, nehézkes, az úri világba tévedt paraszti jellemét természetes, életrevaló vonásokkal rajzolta meg Börzsönyi Mihály. A gyakorlattal bizonyára nagyobb zenei biztonságot is szerez majd. Zerlina szerepében Lády Zsuzsa mutatkozott be. Inkább könnyed, ügyes mozgása, kifejező arcjátéka hozott szerepébe életet, mint a zenei megformálás. A mozarti Zerlina — tempóbeli bizonytalanságok, s a hang szárnyaló vivőereje nélkül — nem tudott alakításában kibontakozni.

Kertész Gyula, az opera rendezője az új szereposztás gondos beállításával sikeresen őrizte meg az egységes összképet, sőt úgy érezzük, hogy a drámaiság még tovább érlelődött a felvonásvégek intenzitásának fokozásával, amiben nagy szerepe van Rubányi Vilmos karnagy energiát árasztó, s a zenekar játékát néhol robbanásig fokozó vezénylésének.

A szép előadást a rádió magnetofonra rögzítette, s így remélhetően eljut az ország közvéleménye elé is, s talán nagyobb becsülete lesz, mint Szegeden, hiszen a vasárnap esti előadásnak lelkes, de szomorúan kevés élvezője volt. Ebben nem kis mértékben hibás a sajtó, és a színház jelenlegi plakátjai is, amelyek ilyen lényeges szereposztásváltozásra nem hívják fel az érdeklődők figyelmét.

Erdős János

Sütőipari tanulóműhelyt létesítenek Szegeden

Szegeden egy meglévő kisebb péküzem átalakításával, korszerűsítésével tanműhelyt létesítenek a sütőipari tanulók gyakorlati oktatására. Megfelelő szakmai nevelésüket eddig akadályozta, hogy a kenyérsütés legfontosabb műveleteit az üzemek túlnyomó részt éjszaka végzik, amikor a serdülő fiataloknak pihenniök kellene.

Az új tanműhelyben egy nagy gyakorlattal rendelkező szakmunkás a nappali órákban tanítja majd a fiatalokat a dagasztás, kenyérsütés, süteménykészítés tudományára. Csongrád és Békés megye mintegy 25 sütőipari tanulója sajátítja itt el a szakma legjobb fogásait.

Válaszolnak az illetékesek

A Délmagyarország szeptember 9-i számában az „Olvasó kérdez" című rovatban Horváth József kérdésére az alábbiakban adjuk meg a választ: a mórahalmi malom telepén valójában van kiszerelt erőgép és hengerszék, valamint annak tartozéka. Ezeknek kiszerelése 1953. márciusában történt meg, vagyis hét hónapja.

Az erőgép kiselejtezése folyamatban van, a felettes hatóságunktól várjuk a választ a kiselejtezésre vonatkozólag. Amint a válasz, illetve az engedély megjön, az elfekvő motor ügye azonnal elintéződik. Szóbeli információ szerint ez 2—3 héten belül megtörténik. A többi öcskavas, illetve hengerszék és tartozékát a rendőrség és az ügyészség mint bűnjelet adta át további megőrzésre. A tárgyalás után ezeknek az ügye is elintéződik.

Takács Jenő
mórahalmi malom

Új tanév — további fejlődési lehetőségek

Négy év aránylag nem nagy idő egy iskola életében. Aki azonban ott volt a Tábor utcai Szegedi állami Zeneiskola „születésénél" 1952-ben és összehasonlítja az iskola akkori helyzetét a jelenlegivel, joggal csodálkozhatik a négy év alatti fejlődés méretein. 1952-ben néhány terem csupasz falai között kezdte meg munkáját az iskola, s ma már egy aránylag jól felszerelt, majdnem elegendő számú helyiségből álló intézetben folyhat a tanítás.

Igaz, a szeptember 16-i, jólsikerült tanévnyitó ünnepséget még a Zeneszakiskola Sztálin körúti nagytermében kellett megtartani, *azóta azonban már elkészült az iskola 200 személyes hangversenyterme is és felavatására november hónapban kerül sor.* Természetesen nemcsak a hangversenyterem készült el, de egy sor gyakorlóterem is, valamennyi szépen befestve és ízlésesen berendezve.

Amikor az iskola problémái felől érdeklődtünk, *Zucker* Hilda igazgatónő elsősorban a növendékek beosztásának lehetőségéről beszél. *Az a tény, hogy a tanulók általános iskolai elfoglaltsága a legkülönbféléb*b, — a délelőtti-délutáni tanítás miatt — *szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a Zeneiskolát, hogy a lehetőség szerint minden gyermek számára megfelelő időben biztosítsa a szolfézs- és hangszertanítást.* Az általános iskolák igazgatóival való programösszehangolás azonban — hisszük — segít ezen a nehéz helyzeten és lehetőség nyílik arra, hogy a Zeneiskola is feladatainak megfelelően működhessék. Probléma ezenkívül még a zongorahiány is, mivel az iskola birtokában lévő néhány zongora megközelítőleg sem elegendő. Remélhető azonban, hogy az iskola évközben hozzájut ahhoz a három zongorához, amelyre égetően szüksége van...

A Szegedi Állami Zeneiskola, amelynek ma már 470 növendéke van, ebben a tanévben lényegesen kedvezőbb körülmények között láthatott munkához, mint az elmúlt évek bármelyikében. Ez pedig azt jelentheti, hogy az iskola tovább öregbítheti eddig is elismert hírnevét. Az elmúlt tanévben rendezett Bartók Béla-emlékversenyen az iskola 5 város zeneiskolája közül lett első. A kitűnő nevelőkből álló tanári kar új erőkkel gyarapodott és ez is növeli annak valószínűségét, hogy a Szegedi Állami Zeneiskola ebben a tanévben is kiváló lesz.

(P. I.)

---

140 tojás minden tyúktól

A Kalinyingrád-területi kolhozok már túlteljesítették egész évi tojásbeadási előirányzatukat. Az történt ugyanis, hogy a megjavított tartásviszonyok és főként az ésszerű jó takarmányozás következtében egy év alatt majdnem kétszeresére nőtt a tojáshozam.

A rekordot jelenleg a «Pobeda»-kolhoz több mint háromezres tyúkállománya tartja, amelynek 140 darabos átlaga igen szép eredménnyel biztat.

Négy vaddisznót lőtt egy ülében

Az NDK wernigerodei körzetében sok a vaddisznó, amelyek bizony nem kis kárt okoznak a kukoricában. A lakosság vadászcsoportokat alakított, amelyeknek bőven akad zsákmányuk. Priesterjahn normás például, a hüttenrodei vasércbányák dolgozója, 85 vaddisznót ejtett el eddig. Legutóbb egy hajnali lesen négy vaddisznót lőtt le egy ülében.